

Flytningerne til og fra en by og dens forstæder - Esbjerg 1965

Af Henning Mørch

Abstract

The in- and out-migration of a Danish town, Esbjerg, and its suburbs. Especially, the migrants' age/sex structure 1965 is treated.

Flytningernes sammensætning kan være af betydning af mange årsager. Det gælder fx alders/køns-fordelingen eller erhvervs-fordelingen af flytterne; og det gælder for så vidt også sammensætningen af den del af befolkningen, som ikke flytter.

Flytningen påvirker i sig selv folketal, eftersom der er tale om til- eller fraflytnings-overskud; og flytningerne har også på længere sigt indflydelse på befolkningsvæksten ved at indvirke på alders/køns-fordelingen og derved på frugtbarhed og dødelighed i et områdes befolkning. Flytningerne kan selvsagt også have indflydelse på fx erhvervsfordelingen; og flytningerne kan være symptomer på fx det økonomiske klima i en by ved at vise noget om, hvordan byen klarer sig i konkurrencen om arbejdskraften.

Medens flytninger over længere distancer er af interesse i forbindelse med regionale befolkningsændringer, har de kortere flytninger interesse på lokalt plan: fx til hvilke kvarterer i en by, eller dele af et bysamfund, flytter bestemte aldersgrupper. Dette kan bl. a. være afgørende for behovet for institutions-byggeriet – vuggestuer eller plejehjem for at sætte sagen på spidsen. Og det kan være af betydning at få hold på, i hvilke kvarterer bestemte sociale grupper finder bolig. Soveby, slum og skattely er blandt de øgenavne, der ofte bliver nævnt i denne forbindelse. Specielt hvad angår problematikken omkring skattely, er meget ændret på det lokale plan med kommunal-reformen 1. april 1970.

I det følgende bliver Esbjergs og byens forstæders flytninger beskrevet. Dels bliver flytningernes andel af befolkningsudviklingen i

de senere år, dvs op til 1966, beskrevet, og dels beskrives for året 1965 flytningernes alders/køns-fordeling og en socio-økonomisk gruppering af flytterne. 1966 er det seneste år, for hvilket man kan få sammenlignelige tal for flytningernes omfang for disse kommuner, da Esbjerg kommune i 1966 blev sammenlagt med Skads kommune. I 1969 blev yderligere Brøndum og Vester Nebel kommuner indlemmet i Esbjerg kommune og i 1970 tillige Guldager, Sneum og Tjæreborg kommuner samt Hostrup sogn fra den tidligere Alslev-Hostrup kommune.

Materiale

Det materiale, der er anvendt, er vedrørende befolkningsudviklingen den offentliggjorte statistik (Befolkningens Bevægelser) suppleret med materiale fra Danmarks Statistik og vedrørende flytningernes sammensætning en udskrift af hulkort fra Danmarks Statistik. Hulkortene vedrører samtlige personer, der i 1965 flyttede til eller fra Esbjerg kommune og købstadens fire nabo-kommuner Brøndum, Guldager, Skads og Tjæreborg. Hulkortene er udarbejdet på grundlag af de flytte-meddelelser kommunerne har indsendt til Danmarks Statistik. Flytninger til og fra udlandet indgår ikke i hulkort-materialet, men dette omfatter dog mere end 90 % af kommunernes til- og fraflyttere i 1965. (Angående dette hulkort-materiale kan der i øvrigt henvises til Statistiske Efterretninger 1970 nr. 26.)

De specielle data fra hulkortene, der er anvendt, er alder, køn og til- og fraflytningskommune for hver flytter samt en socio-økonomisk gruppering af hovedpersoner. Programmeringen, til sortering og tabellering af hulkort-materialet efter disse kriterier, er foretaget af Ole Hebin, Københavns Universitets Geografiske Institut. På grundlag af denne tabellering er der foretaget en yderligere bearbejdning, hvis resultater vil blive beskrevet nedenfor. Da materialet kun omfatter mellemkommunale flytninger refererer stednavne i det følgende til kommuner som helheder. Der har således ikke kunnet tages hensyn til fx forstadsbebyggelsers mere præcise afgrænsning eller flytninger inden for de enkelte kommuner.

Forstæderne

Forstæder, dette „noget“ i byens udkant, i den gradvise overgang mellem by og land, defineres på mangfoldige måder ud fra bl. a. bebyggelsesmorfologiske, funktionelle og statistiske kriterier.

Ved forstæder forstås her de kommuner ved Esbjerg, hvor der i de senere år (dvs op til 1965) har været den største befolkningstilvækst,

og hvortil Esbjerg havde den største netto-fracflytning i 1965. Denne afgrænsning er foretaget vel vidende, at de pågældende kommuner indeholder andet end „forstæder“ til Esbjerg, og at andre kommuner kunne indeholde noget, der måtte regnes for „forstæder“.

Tabel 1. Folketal i de fem kommuner
(*Census population in the five communes.*)

	Esbjerg	Brøndum	Guldager	Skads	Tjæreborg
1945	43241	1386	2214	1077	1265
1950	48205	1582	2914	1167	1252
1955	50921	1704	3640	1215	1314
1960	55171	1991	4927	1173	1360
1965	55882	3479	7111	1373	1822

Folketallet i den sidste snes år (tabel 1), d.v.s. ved de fem sidste folketællinger, viser klart, at befolkningsvæksten i Esbjergs nabokommuner er sket i Brøndum og Guldager. Alene i det sidste ti-år er folketallet i begge disse kommuner fordoblet, medens folketallet i de to andre kommuner kun er øget med hhv. 13 % og 39 %.

Tabel 2. Flytnings-balance 1965 (*Migration balance 1965*).
Mellemkommunale flytninger (flytninger med bevis) absolut og i procent af kommunernes folketal ved årets begyndelse.
(*Inter-communal migrations (with notice) absolute and in percent of populations of the communes at the beginning of the year.*)

	tilflyttet (<i>in-mig.</i>)		fracflyttet (<i>out-mig.</i>)		flytnings-balance (<i>net migration</i>)	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Esbjerg	3230	5,8	4224	7,2	- 994	- 1,8
Brøndum	985	28,2	500	14,3	485	13,9
Guldager	1239	17,4	741	11,0	498	7,0
Skads	176	12,8	141	10,3	35	2,5
Tjæreborg	280	15,4	184	10,1	96	5,3
Total	5910	8,5	5790	8,3	120	0,2

Flytnings-balancen (tabel 2) for de fire nabokommuner viser tydeligt, at det var Brøndum og Guldager, der i 1965 havde den største flytnings-gevinst. Især Brøndum havde i forhold til folketallet et solidt tilflytnings-overskud: tilflytningerne omfattede dobbelt så mange mennesker som fracflytningerne, og flytnings-gevinsten svarede til 1/7 af folketallet. I relation til folketal var flytnings-balancen

for Tjæreborg ganske vist meget lig Guldager's, men dette må ses i sammenhæng med de absolutte tal, og da er Guldager's gevinst fem gange Tjæreborg's. Tjæreborg kan for fem-året 1960-1965 antages at være inde i en lignende udvikling som Guldager i slutningen af 1940'erne og Brøndum i slutningen af 1950'erne.

Flytnings-balancen i 1965 for alle fem kommuner under ét viser, at til- og fraflytningerne opvejer hinanden: Esbjergs fraflytningsunderskud er sandsynligvis afgivet til nabokommunerne.

Tabel 3. Flytningerne 1965 mellem de fem kommuner
(*Migrations 1965 between the five communes*).

fra (<i>out-mig.</i>)	til (<i>in-mig.</i>)					total fra (<i>out</i>)
	Esbjerg	Brøn- dum	Guldager	Skads	Tjære- borg	
Esbjerg	...	558	700	71	79	1408
Brøndum	169	...	48	2	—	219
Guldager	314	43	...	—	3	360
Skads	38	5	4	...	4	51
Tjæreborg	40	2	7	4	...	53
Total til (<i>in-mig.</i>) ...	561	608	759	77	86	2091

Ser man herefter på, hvad man kunne kalde de indre vandringer mellem de fem kommuner (tabel 3), er langt de fleste flytninger da også til og fra Esbjerg (94 %), og af disse er 9/10 udveksling mellem på den ene side Esbjerg og på den anden Brøndum og Guldager. Ser man yderligere på flytnings-balancen for flytningerne mellem disse fem kommuner (tabel 4), har Esbjerg en netto-fracflytning til alle de

Tabel 4. Flytnings-balancen 1965 mellem de fem kommuner.
(*Net migration between the five communes 1965*).

fra (<i>out-mig.</i>)	til (<i>in-mig.</i>)				
	Esbjerg	Brøndum	Guldager	Skads	Tjæreborg
Esbjerg	...	389	386	33	39
Brøndum		...	5		
Guldager			...		
Skads		3	4	...	
Tjæreborg		2	4		...
Total til (<i>to</i>)		394	399	33	39
Total fra (<i>out</i>)	847	5	—	7	6
Balance	— 847	389	399	26	33

fire nabokommuner, og heraf er ikke mindre end 92 % til Brøndum og Guldager. Befolkningsudvekslingen mellem Esbjergs fire nabokommuner indbyrdes spiller i denne forbindelse en underordnet rolle.

På dette grundlag er Brøndum og Guldager defineret som Esbjerg's forstæder. Hertil kommer, at disse to kommuner i følge den officielle statistik (D. S. 1968) var dem, der i 1965 indeholdt forstadsbebyggelser til Esbjerg. Disse to kommuner bliver i det følgende behandlet under ét, benævnt Forstæderne.

Befolkningsudviklingen

I det følgende bliver først flytningernes andel af befolkningsudviklingen i Esbjerg og Forstæderne behandlet, og derefter bliver sammensætningen af flytningerne i 1965 beskrevet.

Tabel 5. Befolkningsudvikling i Esbjerg 1946-1966.
(*Growth of population in Esbjerg*).

år (year)	fødsels- overskud (<i>excess of births</i>)	til- flytning (<i>in-mig.</i>)	fra- flytning (<i>out-mig.</i>)	flytnings- overskud (<i>net mig.</i>)	vækst (<i>net in- crease</i>)	register- folketal ^{1/1} (<i>populat. register.</i>)
1946	816	4805	4517	288	1104	44840
1947	810	4403	4358	45	855	45695
1948	709	4090	3973	117	826	46520
1949	717	3945	3817	128	845	47365
1950	660	3701	3723	- 22	638	48394
1951	600	3283	3484	- 201	399	48790
1952	600	3187	3359	- 172	428	49218
1953	653	3383	3395	- 12	641	49859
1954	660	3191	3191	0	660	50518
1955	713	3362	3265	97	810	51211
1956	564	3227	3054	173	737	51947
1957	703	3308	3467	- 159	544	52495
1958	680	3548	3138	410	1090	53585
1959	597	3894	3524	370	967	54554
1960	665	3789	3683	106	771	55306
1961	580	3595	3808	- 213	367	55678
1962	669	3656	4202	- 546	123	55803
1963	661	3592	3975	- 383	278	56081
1964	658	3640	4281	- 641	17	56099
1965	639	3542	4600	-1058	- 419	55685
1966	692	3623	4320	- 697	- 5	55680

Flytningstallene i tabel 5 og 6 omfatter alle flytninger, såvel mellemkommunale flytninger (med og uden bevis) som flytninger til og fra udlandet. (*In table 5 and 6 the migration data include all migrants, with and without notice, and international.*)

Esbjergs folketal (tabel 5) voksede fra 1946 til 1965 med en fjerdedel og i den sidste halve snes år med små 10 %. Dette tyder i sig selv på en stagnation i befolkningstilvæksten, og folketallet kulminerede da også i 1963/64 og faldt i 1965 med $\frac{3}{4}$ %. Væksten i folketallet har i øvrigt svinget mellem cirka 1 % og cirka 2 % de enkelte år, og var størst i sidste halvdel af 1940'erne og i slutningen af 1950'erne. Fra 1958 aftog væksten gradvis for, som nævnt, at blive negativ.

Fødselsoverskuddet i Esbjerg faldt fra 1,8 % i forhold til folketal i 1946 til 1,4 % i 1950 for derefter at svinge mellem 1,0 % og 1,4 %.

Stagnationen i Esbjergs folketal må således skyldes udviklingen i til- og fraflytningen.

Omfanget af tilflytningen faldt gradvis fra 11,4 % i relation til folketal i 1946 til 6,5 % i 1952 og varierede herefter mellem 6,3 % og 7,3 %. Parallelt hermed aftog fraflytningens omfang fra 10,7 % til 6,0 i 1956, men herefter blev det større. Resultatet af disse to modsat-rettede flytningsbevægelser blev, at der kun har været tilflytnings-overskud i otte år, i slutningen af 1940'erne og i slutningen af 1950'erne. Esbjerg havde i 1958 et tilflytnings-overskud på 0,8 %, men dette faldt gradvis til et underskud på 1,9 % i 1965.

På grundlag af den beskrevne befolkningsudvikling i Esbjerg kunne man formode, at det var fra slutningen af 1950'erne, at for-

Tabel 6. Befolkningsudviklingen i Forstæderne (Brøndum og Guldager) 1956-1966.
(*Growth of population in the Suburbs*).

år (year)	fødsels- overskud (<i>excess of births</i>)	til- flytning (<i>in-mig.</i>)	fra- flytning (<i>out-mig.</i>)	flytnings- overskud (<i>net mig.</i>)	vækst (<i>net in- crease</i>)	register- folketal $\frac{1}{1}$ (<i>populat. register.</i>)
1956	164	1070	1059	11	175	5334
1957	166	1055	975	80	246	5514
1958	141	1095	857	238	379	5761
1959	178	1438	1111	327	505	6141
1960	169	1348	1090	258	427	6586
1961	131	1366	1061	305	436	7013
1962	128	1420	1054	366	494	7450
1963	167	1548	1003	545	712	7944
1964	194	2042	1189	853	1047	8656
1965	217	2291	1281	1010	1227	9703
1966	281	2149	1526	623	904	10924

stædernes udvikling for alvor begyndte. At dømme efter folketallene (tabel 1) begynder den i 1950'ernes første halvdel i Guldager og i begyndelsen af 1960'erne i Brøndum.

Folketallet i Forstæderne (Brøndum og Guldager) (tabel 6) blev fordoblet i ti-året 1956-1965, og den årlige vækst voksede stort set gennem perioden fra 3 % til 12½ %. Fødselsoverskuddet var størst i periodens begyndelse, 3 %, faldt derefter til 1,7 % for atter at stige til 2,6 % i forhold til folketal. I Forstæderne har det relative fødselsoverskud i hele perioden været væsentligt større end i Esbjerg. Dette kan blandt andet forklares ved, at Forstæderne delvis er beboet af en landbefolkning, hvis frugtbarhed erfaringsmæssigt er forholdsvis høj (*Matthiessen* 1965), og ved, at frugtbarheden i Forstæderne er forholdsvis høj, da befolkningen på grund af tilflytningen omfatter mange unge med en forholdsvis høj fertilitet. Tilflytningen til Forstæderne var det meste af perioden ca. 20 % årligt i forhold til folketal, enkelte år (1959, 1964 og 1965) 3-4 % højere, medens fraflytningernes omfang faldt fra 20 % til 13 %. Resultatet blev derfor et årligt tilflytningsoverskud i Forstæderne, der voksede fra 0,2 % til 12½ % i forhold til folketallet. Trods det forholdsvis store fødselsoverskud skyldes den største del (2/3) af væksten i Forstædernes folketal tilflytningsoverskuddet.

Tre områder - seks flytnings-strømme

Ved den følgende gennemgang af flytningernes sammensætning i 1965 er der skelnet mellem tre geografiske områder: Esbjerg, Forstæderne og den øvrige del af landet. Og det der behandles er flytningerne fra hvert af disse tre områder til hvert af de to andre. Der er således tale om flytninger i seks retninger, eller seks flytningsstrømme, der er parvis modsat rettede (jf. tabel 7 A). Befolkningsudvekslingen mellem Esbjerg og Forstæderne kan betragtes som „byens“ interne flytninger, således at flytningen fra Esbjerg til Forstæderne, Esbjergs interne fraflytning, er identisk med Forstædernes interne tilflytning, og omvendt med flytningen i modsat retning. Befolknings-udvekslingen mellem på den ene side Esbjerg og Forstæderne og på den anden side andre dele af landet kan betragtes som „byens“ eksterne flytninger. De tre områder betegnes i tabeller og figurer med bogstaverne E, F og X og de seks flytningsstrømme med to bogstaver med skråstreg imellem, hvor rækkefølgen angiver flytningernes retning: E/F fra Esbjerg til Forstæderne, F/E den modsatte retning osv.

Tabel 7. Flytninger 1965 mellem Esbjerg, Forstæderne og andre dele af landet (E, F og X). (*Migration 1965 between Esbjerg, The Suburbs and other parts of the country (E, F and X).*)

Antal personer med antal husstande i parentes. (*Number of persons with number of households in brackets.*)

A: Til- og fraflytning (*In- and out-migration*).

Fra (<i>Out-mig.</i>)	Til (<i>In-mig.</i>)			Total Fra (<i>Out</i>)
	E	F	X	
E	...	1258 (653)	2966 (2165)	4224 (2818)
F	483 (336)	...	667 (434)	1150 (770)
X	2747 (2164)	875 (590)	...	3622 (2754)
Til (<i>In</i>) Total	3230 (2500)	2133 (1243)	3633 (2599)	8996 (6342)

B: Flytningsbalance (*Net migration*).

Fra (<i>Out-mig.</i>)	Til (<i>In-mig.</i>)			Netto fra (<i>Net out</i>)
	E	F	X	
E		775 (317)	219 (1)	994 (318)
F				
X		208 (156)		208 (156)
Netto til (<i>Net in-mig.</i>)		983 (473)	219 (1)	1202 (474)

Det antal personer, de seks flytningsstrømme omfatter, fremgår af tabel 7 A. Af de ca. 9000 flytninger, undersøgelsen omfatter, udgør Esbjergs eksterne flytninger 2/3 – stort set lige mange i hver retning. Derimod er Forstædernes tilflytning væsentlig større end fraflytningen. Dette afspejles tydeligt i netto-resultatet (tabel 7 B). Esbjerg har et nettotab på små 1000 mennesker, heraf 1/5 ved eksterne flytninger og 4/5 ved flytninger til Forstæderne. Til gengæld har Forstæderne en netto-gevinst på små 1000 mennesker (4/5 fra Esbjerg). Nettoflytningerne, der afspejler ændringer i folketal, omfatter tolv hundrede mennesker (ved de ni tusinde flytninger, der indgår i undersøgelsen), hvoraf 2/3 er Forstædernes gevinst ved befolkningsudvekslingen med Esbjerg, medens Forstædernes gevinst og Esbjergs tab ved de eksterne flytninger hver udgør 1/6. Til- og fraflytningerne for Esbjerg og Forstæderne under ét opvejer således hinanden med et samlet netto-tab på blot 11 ved eksterne flytninger.

Sammenligner man antallet af mennesker med antallet af husstande (dvs. antal husstandsoverhoveder eller hovedpersoner) i de

seks flytningsstrømme (tabel 7), er der nogen forskel i de respektive strømmes procentvise andel af henholdsvis personer og husstande. Flytningen fra Esbjerg til Forstæderne omfatter forholdsvis færre husstande end personer; og Esbjergs eksterne flytninger omfatter forholdsvis flere husstande end personer. Der skulle således være forholdsvis få enlige i Forstædernes tilflytning fra Esbjerg og forholdsvis mange enlige i Esbjerg's eksterne befolkningsudveksling. En yderligere belysning af dette kan man få ved at se på den gennemsnitlige husstandsstørrelse (dvs. personer/husstande) i de seks flytningsstrømme (tabel 8).

Tabel 8. Gennemsnitlig husstandsstørrelse i de seks flytningsstrømme. (*Average number of persons per household in the six migration streams*).

X/F	F/X	F/E	E/F	E/X	X/E
1,48	1,54	1,44	1,93	1,37	1,27

Resultatet er naturligvis ganske tilsvarende. Det mindste, husstandstallet kan være, er 1, nemlig hvis alle flytterne er enlige. De små værdier for Esbjergs eksterne flytninger, specielt tilflytningen, som bekræfter, at der er mange enlige i denne flytning, kan forklares ved, at flytningen omfatter enlige unge under uddannelse eller med lige afsluttet uddannelse. Det forholdsvis høje husstandstal for flytningen fra Esbjerg til Forstæderne kan forklares ved, at denne flytning bl. a. omfatter en udflytning af familier til parcelhuse i Forstæderne. Disse forhold kunne nærmere belyses ved at undersøge fx aldersfordelingen – herom nedenfor. For hele materialet er den gennemsnitlige husstandsstørrelse 1,42. Det kunne være fristende at udregne den gennemsnitlige husstandsstørrelse også for netto-flytningerne, men dette er meningsløst, da netto-resultatet opstår ved flytninger i modsat retning. Dette indses af netto-resultatet for Esbjerg og Forstæderne under ét (tabel 7 B): ved eksterne flytninger har Esbjerg med forstæder et tab på 11 personer, men en gevinst på 115 husstande.

Den relative alders/køns-fordeling

Den relative alders/køns-fordeling er undersøgt, dels på grundlag af 1-års grupper for Esbjergs til- og fraflytning (fig. 1) og for Forstædernes (fig. 2), og dels ved 5-års aldersgrupper for de seks flytningsstrømme (fig. 3 – de absolutte tal fremgår af tabel 9). Desuden er der anvendt et mål, der angiver om aldersgrupperne er over- eller underrepræsenteret i flytnings-strømmene (fig. 4).

Dette mål er fundet således: $\frac{a/m}{A/M}$, hvor M er det samlede antal flyttere i materialet, m er antallet af flyttere i den pågældende flytnings-strøm, og tilsvarende er A og a antallet af flyttere i en aldersgruppe i henholdsvis hele materialet og i flytnings-strømmen. I denne undersøgelse er det således aldersfordelingen i hele materialet, der bliver anvendt som reduktionsbasis (jf. *Westergaard 1964* og *Pedersen 1967*). Målet viser, om aldersgrupperne i de forskellige flytnings-strømme er over- eller underrepræsenteret i forhold til hele materialet. Er målet 1,0 er der forholdsvis lige mange i aldersgruppen i flytnings-strømmen og i hele materialet, er det 1,1 eller 0,9 er der henholdsvis 10 % flere eller færre osv.

Ved betragtning af alders-strukturen må det bemærkes, at der stort set er lige mange mænd og kvinder. Ganske vist er der i flytningen fra Forstæderne til Esbjerg fem kvinder for hver fire mænd. I de øvrige flytnings-strømme er der kun få procent flere kvinder end mænd – i Forstædernes eksterne fraflytning et par procent flere mænd end kvinder.

De relative alders-køns-fordelinger viser en række velkendte fælestræk:

Ser man først på fordelingerne på grundlag af 1-års grupper (figur 1 og 2) er der forholdsvis mange små børn, men dog noget færre spæde børn end 1-2-årige; og hyppigheden aftager med alderen op til 13-14 års-alderen. Børn flytter praktisk talt altid sammen med familien; og denne flytter, ikke når det første barn er spædt, men formentlig når barnet er vokset lidt til eller når der er kommet yderligere familieforøgelse.

Efter undervisningspligtens ophør stiger flytningernes hyppighed kraftigt for både mænd og kvinder for at kulminere omkring 20 års-alderen – 1 à 2 år før for kvinder end for mænd. Til gengæld aftager hyppigheden af flytningerne også hurtigere for kvinder end for mænd. Fra 15-16 års-alderen til lidt før midten af tyverne er der en del flere kvinder end mænd blandt flytterne, men fra midten af tyverne til begyndelsen af fyrrerne er der forholdsvis flere mænd end kvinder. At der er så forholdsvis mange flyttere på cirka 20 år hænger naturligvis sammen med, at der omkring denne alder for manges vedkommende sker forandringer, som forårsager flytninger (man kommer ud i erhvervslivet, påbegynder og afslutter uddannelse, skifter job oftere end som ældre, stifter hjem, sætter børn i verden (jf. o.f.) o.s.v. Forskellen mellem hyppigheden af flytninger for kvinder

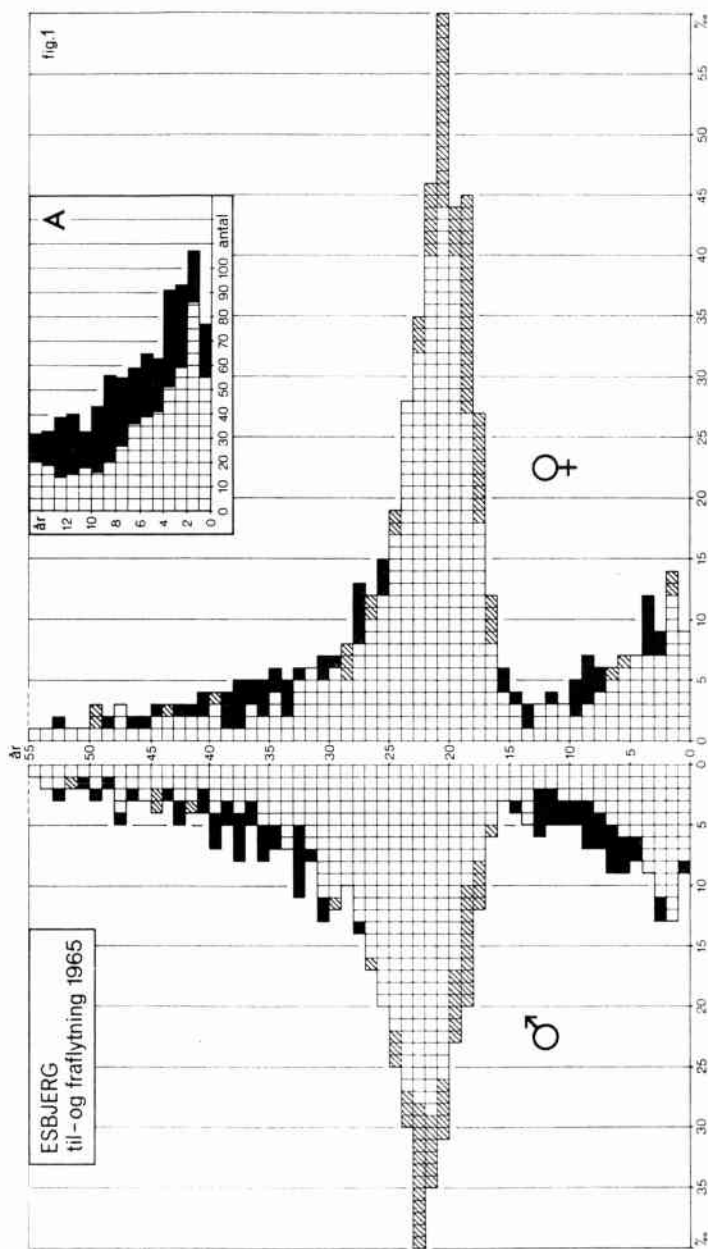

Fig. 1. Relativ alders/køns-fordeling af Esbjergs til- og fraflytning i 1965. Lodret: et-års aldersgrupper – flyttere over 54 år er udeladt ved tegning af alderspyramiden, da de kun udgør nogle få procent af flytterne. – Vandret: promille af til- eller fraflytningen pr. aldersgruppe. Sort: aldersgruppens relative andel af tilflytningen er mindre end andelen af fraflytningen. Skraveret: aldersgruppens relative andel af tilflytningen er større end andelen af fraflytningen.

Fig. 1 A. Esbjergs til- og fraflytning af børn (0-14 år) i 1965 i absolute tal. Sort: fraflytnings-overskud. As they only make up a few per cent, migrants over the age of 54 have been omitted in the age pyramid. – Horizontal: % of in- or out-migration per age group. – Black: the age group's relative share of the in-migration is smaller than its share of the out-migration. Hatched: the age group's relative share of the in-migration is larger than its share of the out-migration.

Fig. 1 A. The 1965 in- and out-migration of children (0-14 years) of Esbjerg in absolute numbers. Black: Out-migration surplus.

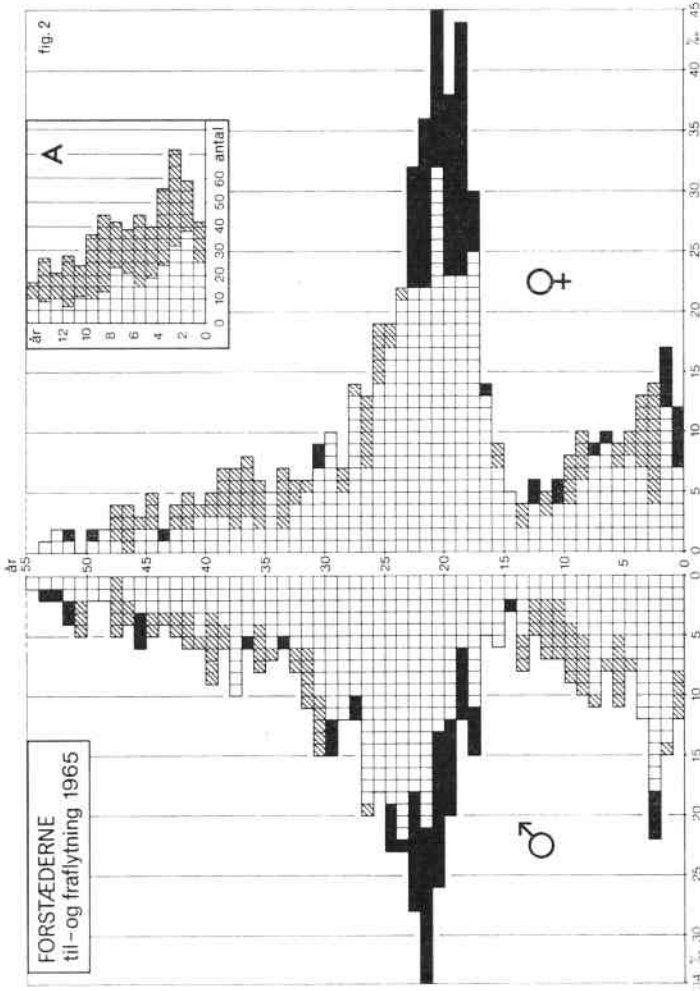

Fig. 2. Relativ alders/køns-fordeling af forstædernes til- og fraflytning i 1965.

Fig. 2 A. Forstædernes til- og fraflytning af børn i 1965 i absolutte tal.

Forklaring til fig. 2 og 2 A se fig. 1. Skraveret: tilflytningsoverskud.

Fig. 2. Relative age/sex distribution of Forstædernes' in- and out-migration in 1965.

Fig. 2 A. Forstædernes' in- and out-migration of children in absolute numbers in 1965.

For explanation, cf. fig. 1. Hatched: in-migration surplus.

og mænd kan blandt andet forklares ved, at kvinder oftere end mænd ingen egentlig uddannelse får, men går direkte ud i erhvervslivet, samt ved, at kvinder som regel er nogle år yngre end mænd ved ægteskabs indgåelse.

Sammenligner man herefter disse alders/køns-fordelinger på grundlag af 1 års-aldersgrupper, finder man en række karakteristiske forskelle.

Blandt Esbjergs tilflyttere er der forholdsvis flere unge mellem 15 år og midten af tyverne end blandt fraflytterne, medens der til gengæld er forholdsvis færre børn og voksne flyttere over midten af tyverne blandt tilflytterne end blandt fraflytterne; dette gælder både mænd og kvinder.

Ser man herefter på Forstædernes til- og fraflytning, viser den relative fordeling mange af de samme træk som Esbjergs til- og fraflytning, men, kunne man sige, med modsat fortegn. Hvor én aldersgruppe for Forstædernes vedkommende er repræsenteret med forholdsvis flere i tilflytningen end i fraflytningen, er samme aldersgruppe for Esbjergs vedkommende repræsenteret med forholdsvis flere blandt fraflytterne end blandt tilflytterne. Blandt Forstædernes tilflyttere er der forholdsvis færre mellem 15 år og midten af tyverne, end blandt fraflytterne, og samtidig forholdsvis flere børn, især lidt ældre børn (d.v.s. over 3-4 år), og voksne over midten af tyverne end blandt fraflytterne.

Denne „lighed med modsat fortegn“ er størst mellem Esbjergs tilflytning og Forstædernes fraflytning. Forstædernes fraflytning adskiller sig ikke væsentligt i alders/køns-strukturen fra Esbjergs tilflytning i almindelighed: flytningen fra Forstæderne til Esbjerg udgør en stor del af Forstædernes samlede fraflytning (40 %, men kun 15 % af Esbjergs tilflytning – jf. tabel 7). Alders/køns-fordelingen for Esbjergs fraflytning er i mange måder en mellemting mellem de to lige omtalte fordelinger og fordelingen af Forstædernes tilflytning. Ligheden mellem Esbjergs fraflytning og de to førstnævnte fordelinger (forholdsvis mange omkring 20 års-alderen) kan skyldes, at Esbjerg blandt andet har en relativ stor fraflytning af unge, der søger uddannelse andetsteds, samt af unge, som efter uddannelse i Esbjerg får arbejde uden for kommunen. De fælles træk i alders/køns-fordelingen for Esbjergs fraflytning og Forstædernes tilflytning, de forholdsvis mange børn og voksne over midten af tyverne, skyldes formentlig „forstads-udflytningen“ fra Esbjerg til Forstæderne. Udflytningen omfatter forholdsvis mange, der i alder har passeret midten af tyverne og som efter tilendebragt uddannelse, efter nogle års

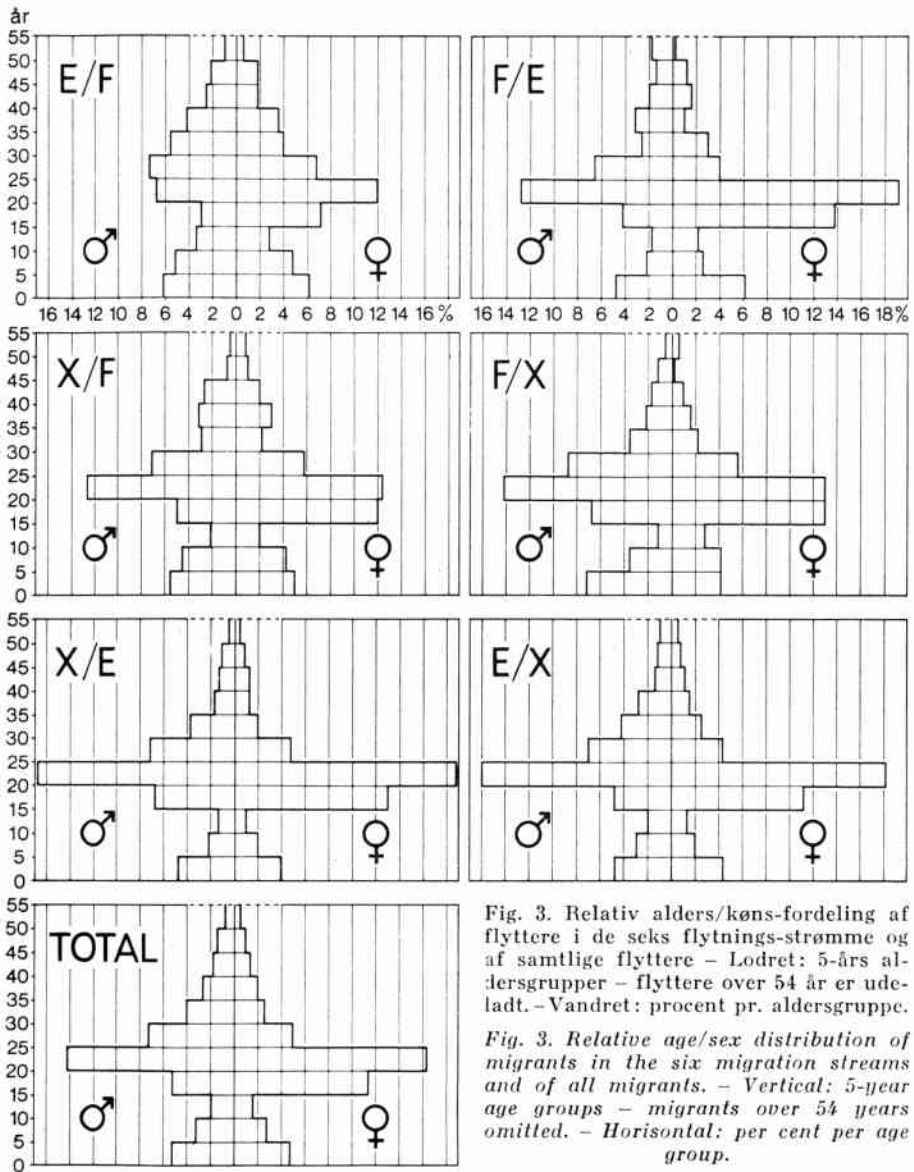
Tabel 9. Flytningernes alders/køns-fordeling – absolutte tal.
(*Age/sex distribution of migration – absolute figures*).

A. Mænd (*males*)

Alder (<i>age</i>)	Forstæder indre (<i>Suburbs internal</i>)			Forstæder ydre (<i>Suburbs external</i>)			Esbjerg ydre (<i>Esbjerg external</i>)			Netto ialt (<i>total net m.</i>) F + E
	E/F	F/E	netto (<i>net mig.</i>)	X/F	F/X	netto (<i>net mig.</i>)	X/E	E/X	netto (<i>net mig.</i>)	
0-4	79	23	56	49	48	1	131	141	-10	-9
5-9	66	10	56	39	24	15	58	89	-31	-16
10-14	44	8	36	18	8	10	39	60	-21	-11
15-19	38	20	18	44	45	-1	187	144	43	42
20-24	85	62	23	111	94	17	460	476	-16	1
25-29	92	32	60	62	58	4	199	210	-11	-7
30-34	70	13	57	26	24	2	105	124	-19	-17
35-39	54	16	38	27	14	13	47	82	-35	-22
40-44	33	9	24	24	12	12	39	40	-1	11
45-49	28	7	21	6	8	-2	34	35	-1	-3
50-54	11	8	3	4	3	1	19	28	-9	-8
55-59	5	3	2	3	1	2	17	18	-1	1
60-64	3	-	3	4	-	4	7	15	-8	-4
65-	6	3	3	2	4	-2	17	20	-3	-5
Total	614	214	400	419	343	76	1359	1482	-123	-47

B: Kvinder (*females*)

0-4	79	30	49	43	28	15	108	132	-24	-9
5-9	60	12	48	36	29	7	58	63	-5	2
10-14	34	10	24	17	18	-1	29	39	-10	-11
15-19	91	66	25	105	86	19	359	328	31	50
20-24	144	92	52	108	86	22	513	538	-25	-3
25-29	85	19	66	51	37	14	129	130	-1	13
30-34	49	14	35	18	15	3	58	76	-18	-15
35-39	45	5	40	27	10	17	32	48	-16	1
40-44	22	7	15	17	7	10	29	38	-9	1
45-49	22	6	16	8	1	7	20	24	-4	3
50-54	6	1	5	6	3	3	10	22	-12	-9
55-59	2	2	-	3	1	2	17	18	-1	1
60-64	3	1	2	5	-	5	7	9	-2	3
65-	2	4	-2	12	3	9	19	19	-	9
Total	644	269	375	456	324	132	1388	1484	-96	36

ægteskab og efter eventuelt at have sat nogle børn i verden, har fået behov for en større bolig, men tillige har opnået sådanne økonomiske forhold, at det er blevet muligt at flytte i parcelhus. Når forstadsudflytningen præger Forstædernes tilflytning mere end Esbjergs fraflytning, må det erindres, at flytningen fra Esbjerg til Forstæderne udgør 60 % af Forstædernes tilflytning, men kun 30 % af Esbjergs

fraflytning. Desuden omfatter den øvrige del af Forstædernes tilflytning formentlig også en slags „forstads-tilflytning“.

Hvad der er anført i afsnittene ovenfor, kan suppleres med tal for nogle større aldersgruppers andel af flytterne:

Alder	Esbjerg		Forstæderne	
	tilflyttere	fracflyttere	tilflyttere	fracflyttere
0-6	12%	13%	16%	14%
7-14	5%	8%	11%	7%
15-19	20%	14%	13%	19%
20-24	35%	29%	21%	29%
25-34	18%	20%	21%	18%
35-44	6%	9%	12%	7%
	17%	21%	27%	21%
	55%	43%	34%	48%
	24%	29%	33%	25%

Ser man herefter på alders/køns-fordelingen for de seks flytningsstrømme (tabel 9), svarer de generelle træk naturligvis ganske til, hvad der er beskrevet ovenfor. Og de mere specielle forhold, hvor det i det forrige kun var muligt at skønne på grundlag af 1 års-aldersgrupper, bliver yderligere underbygget ved denne opsplitning i de seks flytningsstrømme. Det fremgår umiddelbart af figurerne, hvor stor en del de forskellige aldersgrupper udgør af flytningsstrømmene (figur 3), og hvor aldersgrupperne er særligt stærkt eller svagt repræsenteret (figur 4). Et supplement til dette kan man få af følgende tal for, hvor mange procent nogle større aldersgrupper udgør af de seks flytningsstrømme:

Alder	E/F	F/E	X/F	F/X	X/E	E/X
0-4	13%	11%	11%	11%	9%	9%
5-14	16%	8%	13%	12%	7%	8%
15-19	10%	18%	17%	20%	20%	16%
20-24	19%	32%	25%	27%	34%	34%
25-34	24%	16%	18%	10%	18%	18%
35-44	12%	8%	11%	6%	5%	7%
	29%	19%	24%	23%	16%	17%
	29%	50%	42%	47%	54%	50%
	36%	24%	29%	26%	23%	25%

Aldersfordeling og netto-flytningerne

Et er imidlertid de relative alders/køns-fordelinger, noget andet er de absolutte tal og dermed resultatet af flytningerne, netto-flytningerne.

Nogle absolutte tal for børn blandt flytterne (figur 1 A og 2 A) kan illustrere flytningernes betydning for institutions-behov.

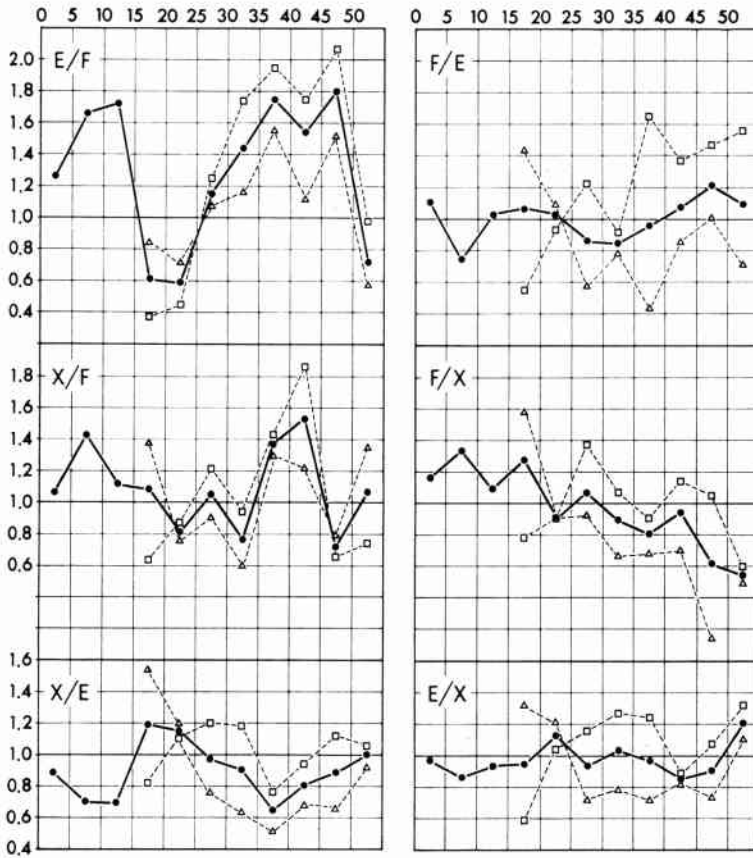

Fig. 4. Repræsentationsmål for flytterne i de seks flytningsstrømme. – Lodret: repræsentationsmålet – jf. teksten. – Vandret: 5-års aldersgrupper – flyttere over 54 år er udeladt. – Cirkler: samtlige flyttere. – Kvadrater: mænd. – Trekanter: kvinder.

Fig. 4. Representation measure for migrants in the six migration streams. – Vertical: representation measure – cf. summary. – Horizontal: 5-year age groups – migrants over 54 years omitted. – Circles: total number of migrants. – Squares: males. – Triangles: females.

I 1965 havde Esbjerg en tilflytning af 516 børn (0-14 år) og en fraflytning af 886, hvilket giver et flytningsunderskud på 370 børn. Samtidig havde Forstæderne et tilflytningsoverskud på 326 børn, fremkommet ved en fraflytning af 268 og en tilflytning af 594 børn. Det fremgår, at Esbjergs underskud var særligt stort for 2-3 årige og 7-9-årige (samt 11-12-årige), og at Forstædernes overskud var tilsvarende stort for 2-3-årige og 8-9-årige, men at henholdsvis underskud og overskud i øvrigt var nogenlunde jævnt fordelt på aldersgrupperne.

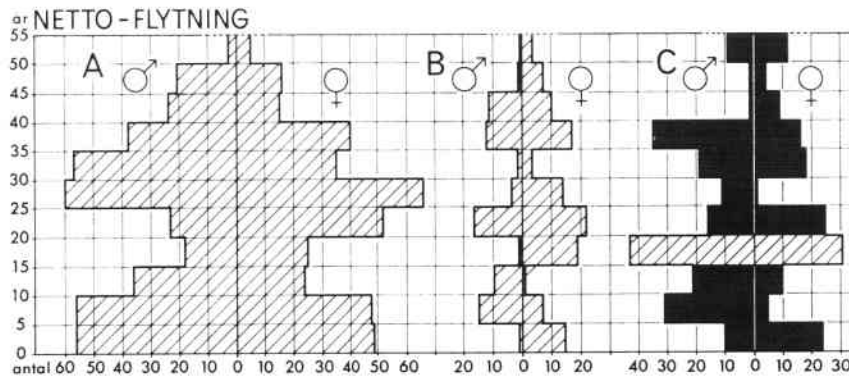

Fig. 5. Aldersfordeling af netto-flytningerne i absolutte tal for de tre par af modsatrettede flytnings-strømme. – Lodret: 5-års aldersgrupper – flyttere over 54 år er udeladt. – Vandret: Antal flyttere pr aldersgruppe. – Sort: flytnings-tab. – Skraveret: flytnings-gevinst. – A: Forstædernes interne flytning. – B: Forstædernes eksterne flytning. – C: Esbjergs eksterne flytning.

Fig. 5. Age distribution of the net-migrations in absolute numbers for the three pairs of reversely directed migration streams. – Vertical: 5-year age groups – migrants over 54 years omitted. – Horizontal: Number of migrants per age group. – Black: Migration loss. – Hatched: Migration gain. – A: Forstædernes' internal migration. – B: Forstædernes' external migration. – C: Esbjerg's external migration.

Naturligvis vil det mere præcise institutions-behov være afhængig af de normer, der bliver fastsat for klassekvotient og dækningsprocent af børnehavpladser. I det foreliggende tilfælde vil der med fx en klassekvotient på 25 stort set være brug for én klasse mindre per klassetrin fra 1. til 7. skoleår i Esbjerg, samtidig med at behovet bliver tilsvarende større i Forstæderne.

Betragtes nu alders/køns-fordelingen på 1 års-grupper i øvrigt, må det erindres, at Esbjerg i 1965 havde et flytningstab på cirka 1000. Esbjerg havde kun tilflytningsgevinst i enkelte aldersgrupper, når disse betragtes hver for sig. Blandt erhvervsaktive (15-64 år) havde såvel mænd som kvinder kun tilflytnings-overskud i syv aldersklasser på ialt henholdsvis 47 og 57. Selv i de aldersgrupper, hvor flytnings-hyppigheden er størst, og hvor de relative hyppigheder for tilflytningen er en del større end for fraflytningen, var der kun tilflytnings-overskud for mænd i grupperne 17, 18 og 22 år og for kvinder i grupperne 17, 18 og 20 år.

Forstædernes tilflytning var derimod næsten dobbelt så stor som fraflytningen, hvilket medførte, at der kun var et mindre flytningstab i enkelte aldersklasser, medens der naturligvis var tilflytnings-overskud i de øvrige.

Langt den største del af netto-flytningen består, som nævnt, af

udflytning fra Esbjerg til Forstæderne. Fordelt på 5 års-aldersgrupper er Forstædernes flytnings-gevinst ved de interne flytninger størst af børn samt af voksne over midten af tyverne (tabel 9 og figur 5). Ved de eksterne flytninger har Forstæderne et ubetydeligt tab i et par aldersgrupper, men ellers overskud af tilflyttere, specielt af børn samt voksne i tyverne og omkring de 40 år. Ved eksterne flytninger har Esbjerg overskud af tilflyttere i „uddannelses-gruppen“, d.v.s. af 15-19 årige, men underskud i alle de øvrige aldersgrupper.

Det er ikke muligt at anvende den relative fordeling på netto-flytningen, i lighed med anvendelsen på de beskrevne til- og fraflytninger, idet netto-resultatet omfatter både de positive og negative værdier. I stedet er her anvendt et mål, der angiver, hvad man kunne kalde effektiviteten af flytningerne. Dette effektivitetsmål er blevet anvendt på hvert par af modsat rettede flytningsstrømme (figur 6), således: $\frac{N}{B}$. N er netto-flytningen, B er brutto-flytningen (summen af til- og fraflytning) og fortegnet er plus eller minus, eftersom der er tale om tilflytnings-gevinst eller -tab. Målet angiver således flytningernes resultat i forhold til den samlede flytte-aktivitet, og angiver indirekte omfanget af tilflytningen i forhold til fraflytningen. Udregnet på denne måde har målet den fordel, at det kommer til at ligge i intervallet fra +1,0 til -1,0: er det +1, er der udelukkende tale om tilflytning; er det -1, er der kun tale om fraflytning; og er det nul, er til- og fraflytning lige stor.

Forstædernes flytnings-gevinst ved de interne flytninger (der som nævnt svarer til Esbjergs tab ved interne flytninger) udgør nær halvdelen af brutto-flytningerne. Der er dog i de fleste aldersgrupper en ret stor afvigelse fra dette gennemsnit. Flytnings-gevinsten er særlig stor, cirka 2/3, for ældre børn (5-14 år) samt for voksne i trediveerne; og der er en forholdsvis lille gevinst, cirka 1/5, for 15-24 årige samt for flyttere over 54 år. Forstads-udflytningen afspejles således tydeligt også i netto-flytningen.

Forstædernes gevinst ved de eksterne flytninger udgør cirka 1/8 af brutto-flytningen og ligger i aldersgrupperne op til 34 år tæt på dette gennemsnit, men over denne alder er der en forholdsvis stor gevinst.

I modsætning til det forholdsvis store tab Esbjerg har ved de interne flytninger (Forstædernes gevinst jf. o.f.), har Esbjerg ved de eksterne flytninger kun et ubetydeligt tab. De enkelte aldersgruppers afvigelse fra det gennemsnitlige tab – blandt andet det forholdsvis

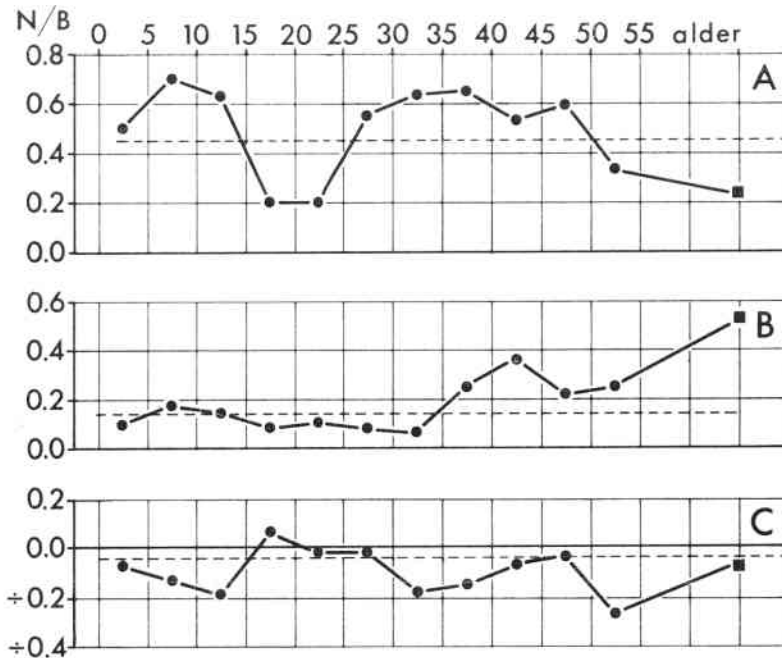

Fig. 6. Effektivitetsmål for flyttere fordelt på aldersgrupper for de tre par af modsatrettede flytningsstrømme. – Lodret: effektivitetsmål – jf. teksten. – Vandret: 5-års aldersgrupper – flyttere over 54 år er regnet under ét (kvadrat). ( ) : beregnet på grundlag af særlig små tal. – Punkterede linier angiver effektiviteten for: A: Forstædernes interne flytninger. B: Forstædernes eksterne flytninger og C: Esbjergs eksterne flytninger.

Fig. 6. Measure of efficiency for migrants distributed on age groups for the three pairs of reversely directed migration streams. – Vertical: measure of efficiency – cf. summary. – Horizontal: 5-year age groups – migrants over 54 years taken together (square). – ( ) : calculated on the basis of very small numbers. – Dotted lines indicate the efficiency of: A: the internal migrations of Forstæderne. B: the external migrations of Forstæderne. C: the external migrations of Esbjerg.

store tab af ældre børn og voksne i trediverne – kunne tyde på, at Esbjergs tab ved de eksterne flytninger skyldes en forstads-udflytning udover udflytningen til, hvad der her regnes som Forstæderne.

En socio-økonomisk gruppering af flytterne

Det anvendte materiale indeholdt en klassificering af flytterne efter nogle socio-økonomiske grupper (jf. tabel 10 og D. S. 1964 b). Her er kun set på grupperingen af hovedpersoner, da disse flytteres socio-økonomiske status må anses for mest afgørende for beslutninger om at flytte. (Hovedperson: den enkelte flytter eller i de tilfælde, hvor det er en familie, der flytter „familieoverhovedet“.) Den grup-

Tabel 10.

Socio-økonomiske grupper	(Socio-economic groups)
10 Selvstændige og bestyrere	10 <i>Self-employed (or substitute)</i>
11 selvstændige i landbrug og fiskeri	11 <i>self-employed in agriculture and fishing</i>
12 selvstændige i håndværk og industri	12 <i>self-employed in trade and industry</i>
13 selvstændige i handel og transport	13 <i>self-employed in commerce and transportation</i>
14 direktører i alle erhverv (i offentlig virksomhed 21)	14 <i>directors and managers in all professions (in public administration, group 21)</i>
15 selvstændige i liberale erhverv	15 <i>self-employed in liberal professions</i>
20 Funktionærer og tjenestemænd	20 <i>Salaried employees and civil servants</i>
21 funktionærer med videregående uddannelse	21 <i>salaried employees ... with higher education</i>
22 funktionærer og andre overordnede	22 <i>salaried employees ... other superiors</i>
23 funktionærer, øvrige	23 <i>salaried employees ... others</i>
30 Arbejdere	30 <i>Workers</i>
31 faglærte arbejdere	31 <i>skilled workers</i>
32 arbejdere i landbrug og fiskeri	32 <i>workers in agriculture and fishing</i>
33 ufaglærte og tilkærte arbejdere	33 <i>unskilled workers</i>
34 husassistenter	34 <i>domestic servants</i>
40 Studerende	40 <i>Students</i>
50 Pensionister	50 <i>Pensionists</i>
60 Lærlinge og elever over skolepligtig alder uden nærmere angivelse og som derfor ikke kan placeres i en af ovennævnte grupper	60 <i>Apprentices and pupils beyond school age, but not specified and therefore not to place in the above groups</i>
70 Andre (udenfor erhverv, uoplyst o.l.)	70 <i>Others (no profession, not stated etc.)</i>

pering, som man har været bundet til på grund af materialet, er formentlig anvendt ud fra en acceptabel forestilling om, at en sådan klassificering kunne være relevant i forbindelse med flytninger. Der kan rettes en del indvendinger mod klassifikationen (jf. *Noordhoek* 1969), som det imidlertid vil føre for vidt at komme ind på her; og desuden er det næppe muligt at etablere en klassifikation, der er ret meget anderledes på grundlag af det primærmateriale, flyttemed-

delelser, som har været anvendt. Her skal dog nævnes to forhold. Dels må lærlinge for en stor del være talt sammen med faglærte arbejdere (tabel 10 gruppe 60), hvilket må anses som en mangel, i betragtning af, at flytninger ofte bliver foretaget i forbindelse med uddannelse. Dels er det ikke muligt at skelne mellem landbrug og fiskeri, det gælder både selvstændige og arbejdere (gruppe 11 og 32). Dette er en mangel, især hvis man i højere grad end i den foreliggende undersøgelse så på det geografiske mønster i arbejdskraftens omflytning, og det er specielt en mangel i forbindelse med en fiskeribyg som Esbjerg. Hertil kommer, at flere af grupperne viste sig at omfatte så få tilflyttere, at det bliver et vanskeligt grundlag at konkludere på. Det viste sig da også, at den relative fordeling af hovedpersoner på de socio-økonomiske grupper, i modsætning til alders/kønsfordelingen, ikke fremviser særlige klare strukturelle træk.

Tabel 11. Socio-økonomisk fordeling af hovedpersoner blandt flytterne – i procent. (*Socio-economic distribution of head of household – per cents*).

gruppe (group)	Forstæderne		Esbjerg	
	tilflytning (in-mig.)	fracflytning (out-mig.)	tilflytning (in-mig.)	fracflytning (out-mig.)
11	4	5	5	4
12-15	2	3	4	3
21	4	8	10	5
22	11	10	8	11
23	17	15	13	11
31	14	14	12	11
32	2	2	6	6
33	17	16	17	19
34	11	9	11	15
40	4	5	2	3
50	1	1	1	1
60	2	2	1	1
70	10	10	10	10
total	99	100	100	100

Den socio-økonomiske fordeling af hovedpersoner blandt flytterne (tabel 11) fremviser dog nogle træk, der bliver yderligere fremhævet ved en opdeling i de seks flytningsstrømme (tabel 12).

Der er træk, der peger på en flytning til Forstæderne af grupper, der formentlig har forholdsvis høje indkomster: Selvstændige og funktionærer med højere uddannelse (gruppe 11-21) udgør en for-

Tabel 12. Socio-økonomisk fordeling af flyttede husstands-overhoveder - absolute tal. (*Socio-economic distribution of head of households - absolute figures*).

gruppe (groups)	Forstæder indre (Suburbs internal)			Forstæder ydre (Suburbs external)			Esbjerg ydre (Esbjerg external)			Netto ialt (total net m.) E + F
	E/F	F/E	netto (net m.)	X/F	F/X	netto (net m.)	X/E	E/X	netto (net m.)	
11	48	17	31	17	14	3	94	80	14	17
12	9	5	4	4	2	2	12	5	7	9
13	12	2	10	9	5	4	7	26	55	15
14	3	3	-	5	1	4	5	38	-	4
15	5	-	5	3	3	-	14	19	-5	5
21	74	13	61	44	25	19	92	159	-67	48
22	65	52	13	38	31	7	234	229	5	12
23	88	33	55	68	53	15	391	331	60	75
31	98	44	54	55	37	18	307	286	21	39
32	11	3	8	58	46	12	43	40	3	15
33	113	71	42	95	77	18	354	346	8	26
34	50	43	7	85	69	16	222	204	18	34
40	17	10	7	13	16	-3	99	150	-51	54
50	3	5	-2	15	4	11	31	17	14	25
60	5	1	4	11	10	1	37	48	-11	10
70	52	34	18	70	41	29	222	220	2	31
Total	653	336	317	590	434	156	2164	2165	-1	155

holdsvis stor del af flytningen fra Esbjerg til Forstæderne, og desuden udgør visse af disse grupper en forholdsvis større del af Forstædernes eksterne til- end fraflytning. Derimod udgør andre overordnede funktionærer (gruppe 22) en forholdsvis større del af flytningen fra Forstæderne til Esbjerg end i den modsatte retning.

Andre træk viser hen til flytningerne fra land til by og til, at også Forstæderne omfatter noget, der må betegnes som landdistrikt: Øvrige funktionærer (gruppe 23) udgør en forholdsvis stor del af Esbjergs eksterne tilflytning; ufaglærte arbejdere udgør en forholdsvis stor del af flytningen fra Forstæderne til Esbjerg; og endelig udgør landarbejdere m. m. og husassistenter (gruppe 32 og 34) en forholdsvis stor del af Forstædernes eksterne flytninger, og husassistenter udgør en forholdsvis større del af flytningen fra Forstæderne til Esbjerg end i den modsatte retning.

Ser man herefter på netto-flytningen af hovedpersoner (tabel 12 og figur 7), har Forstæderne ved de interne flytninger en gevinst (Esbjerg et tab), der udgør en trediedel af brutto-flytningerne, ved de eksterne flytninger udgør Forstædernes gevinst en syvendedel, medens Esbjergs til- og fraflytning er lige store. Disse forholdstal afspejler ved en sammenligning med de tilsvarende tal for samtlige flyttere (figur 6), hvad der tidligere er beskrevet med hensyn til den gennemsnitlige husstandsstørrelse i de seks flytningsstrømme (jf. tabel 8). Ved de interne flytninger har Forstæderne den forholdsvis største gevinst af selvstændige og funktionærer med videregående uddannelse, og ved de eksterne flytninger er det stort set i de samme grupper Forstæderne har den forholdsvis største gevinst og Esbjerg det største tab. Ved eksterne flytninger har både Forstæderne og Esbjerg en forholdsvis stor gevinst af pensionister (gruppe 50), og Esbjerg har et forholdsvis stort tab af unge under uddannelse (gruppe 40 og 60).

I absolutte tal har Forstæderne den største gevinst af funktionærer med videregående uddannelse, men desuden er gevinsten særlig stor i grupperne selvstændige i landbrug m.m., øvrige funktionærer, faglærte og ufaglærte arbejdere. Af Forstædernes gevinst ved de interne flytninger skyldes alene to trediedele de fem nævnte grupper. Ved de eksterne flytninger er Forstædernes gevinst mere jævnt fordelt på de socio-økonomiske grupper. Esbjerg har ved de eksterne flytninger et stort tab af funktionærer med videregående uddannelse og desuden tab af visse grupper selvstændige samt af unge under uddannelse. I de øvrige grupper har Esbjerg tilflytnings-gevinst, særlig stor af gruppen øvrige funktionærer.

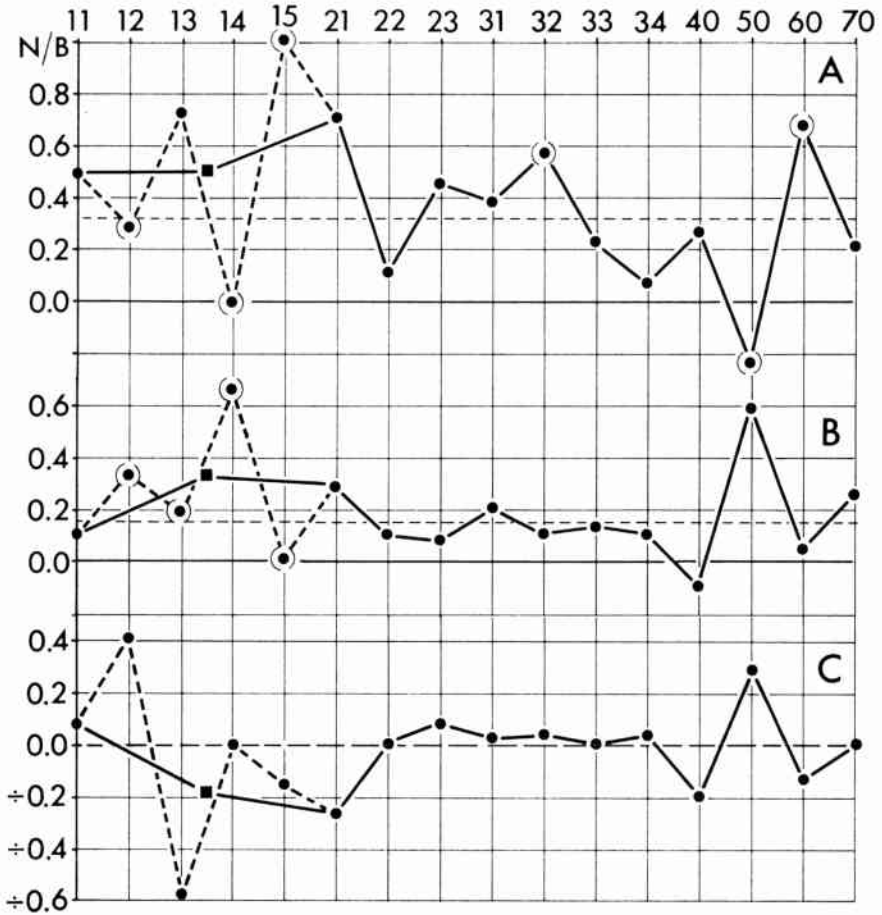

Fig. 7. Effektivitetsmål for hovedpersoner fordelt på socio-økonomiske grupper. - Lodret: effektivitetsmål. - Vandret: socio-økonomiske grupper. - Kvadrat: gruppe 12-15. - Se iøvrigt tekst til fig. 6.

Fig. 7. Measure of efficiency for main persons distributed on socio-economic groups. - Vertical: measure of efficiency. - Horizontal: socio-economic groups. - Square: group 12-15. - For explanation, cf. fig. 6.

Afsluttende bemærkning

Med henblik på at undersøge strukturen af flytningerne til og fra Esbjerg og Forstæderne i netop 1965 kunne man indvende, at 1965 er et meget specielt år, og at fraflytningerne kan variere meget fra år til år. Ganske vist var Esbjergs fraflytning og Forstædernes tilflytning særlig stor i 1965, og måske kulminerede udflytningen fra det, der var Esbjerg kommune, til Forstæderne i 1965. Men hvor det er muligt at sammenligne denne undersøgelse med andre under-

søgelser (bl. a. Esbjerg kommune 1963 og Egnsplankontoret 1969), er der meget god overensstemmelse. Og hvad alders/køns-fordelingen angår afspejles de årlige variationer næppe i særlig grad i den relative fordeling, men naturligvis nok i netto-flytningerne. Den socio-økonomiske fordeling er formentlig mere følsom for de årlige variationer, påvirkelig som den må være af økonomiske forhold, indlæsningsmuligheder og for eksempel udbud af boliger i forskellige kategorier og til forskellige priser.

LITTERATUR

- Danmarks Statistik/Det Statistiske Departement (D.S. 1948-1968): Befolkningens Bevægelser 1946-1966. København.
- (D.S. 1964 a): Folketal, areal og klima 1901-1960. Statistiske Undersøgelser nr. 10. København.
- (D.S. 1964 b): Folke- og boligællingen 26. september 1960. B(3) Fag, arbejdsstilling og erhverv. Statistisk Tabelværk, København.
- (D.S. 1968): Folkemængden 27. september 1965. Statistiske Meddelelser 1968:3. København.
- (D.S. 1970): Flytteundersøgelsen 1965. Statistiske Efterretninger, 62. årgang nr. 26. København.
- Egnsplankontoret i Esbjerg (1969): Vandringsundersøgelse – Esbjergområdet 1968. Esbjerg.
- Esbjerg Kommune (1963): Redegørelse for flytningerne til og fra Esbjerg 1959-1962. Upubliceret notat, Den økonomiske forvaltning, Esbjerg.
- Matthiessen, P. C.* (1965): Fertilitetsforskelle i Danmark. Statistiske Undersøgelser, Det statistiske Departement. København.
- Noordhoek, J. A.* (1969): Sociale klassifikationer. Socialforskningsinstituttet, Studie nr. 17. København.
- Pedersen, P. O.* (1967): Modeller for befolkningsstruktur og befolkningsudvikling i storbyområder – specielt med henblik på Storkøbenhavn. SBI-byplanlægning nr. 6. Statens Byggeforskningsinstitut. København.
- Westergaard, J. H.* (1964): The Structure of Greater London. Center for Urban Studies. London.

SUMMARY

This paper deals with the migrations registered for Esbjerg, a fishing and harbour town in Southern Jutland, and its suburbs. It has been investigated how much they influenced the population development of later years, i.e. up to 1966. Furthermore, the migrants' age/sex ratio for the year of 1965 is described and a socio-economic classification has been made. As a result of the Communal Reform, the previous communes have been

amalgamated into larger units, and 1966 is therefore the last year for which comparable data are available.

As to the population development, material was taken from the published statistics supplemented by data from Danmarks Statistik. Copies of punched cards from Danmarks Statistik have been used to yield information on the composition of migrants. The punched cards register all persons that, in 1965, moved to or from the township Esbjerg and its four neighbouring communes, Brøndum, Guldager, Skads, and Tjæreborg. The cards have been punched according to Notices of Removal received by Danmarks Statistik from the communes. Thus, here only inter-communal migrations are discussed.

International migrations are not included in the punched card material, which, however, comprises more than 90 % of the in- and out-migrations of the communes for 1965.

The specific data taken from the punched cards were: age, sex, name of commune left and commune arrived at for each migrant, and a socio-economic classification of main persons, (main person: the single migrant or, if a whole family has moved, the "head of the family").

The term "suburbs" is here related to the communes around Esbjerg that during recent years have recorded the highest growth of population and to which Esbjerg delivered the highest net out-migration in 1965. This delimitation has been made, though admittedly the communes in question will then comprise more than the actual suburbs of Esbjerg, and that other communes might well have areas that also deserve the term "suburbs".

The population development and the migrations of Esbjerg and of the four neighbouring communes are summarized in tables 1-4.

On the basis hereof, Brøndum and Guldager have been defined as the suburbs to Esbjerg. Also the official statistics name these two communes as containing suburban residential quarters to Esbjerg in 1965. In the following, they will be treated together and named Forstæderne (the suburbs).

Table 5 and 6 show in greater detail the population development for Esbjerg and Forstæderne during the period 1946-1966.

For Esbjerg, the population growth tended to decrease from the end of the 1950's; the population culminated in 1963/64 and decreased hereafter. At the beginning of the period the excess of births was 1.8 %, then abruptly declined and fluctuated between 1.0-1.5 %. However, it is evident that the migration accounts for the stagnating population. In 1946, the annual in-migration corresponded to approximately 11 % of the population, then it declined and after 1952, it has settled around 7 %. Parallel to this, the annual out-migration declined from 11 % til 6 % in the first half of the period, but increased to about 8 % during the last half of it.

The population of Forstæderne doubled from 1956 to 1966, and throughout this period the annual growth increased from 3 % to approx. 12 %. The highest relative annual excess of births (3 %) was recorded at the beginning of the period, then it declined (to 1.7 %) and increased again (to 2.6 %). For most of the period the annual in-migration to Forstæderne was about 20 % in relation to the population, whereas the out-migration

decreased from 20 % to 13 %. The result was therefore a migration surplus in Forstæderne, which grew from a minimum to approx. 12 % per year. Accordingly, in spite of the relatively high excess of births, the greater part (two thirds) of the population growth in Forstæderne is due to the in-migration surplus.

In the following discussion of the structure of the migrations for the year 1965, three geographical areas have been treated separately: Esbjerg, Forstæderne, and the remaining part of the country, and it has been investigated how many migrants moved from each of these three areas to each of the two others. Accordingly, the migrations go into six directions, or we deal with six migration streams, pair-wise reversely directed (cf. table 7 A). The exchange of inhabitants between Esbjerg and Forstæderne can be considered as part of "the town's" internal migrations, whereas the exchange between Esbjerg plus Forstæderne on one side and the rest of the country on the other side, can be considered as the "town's" external migrations. In tables and figures the three areas are designated by means of the letters E, F and X and each of the six migration streams is shown by two letters separated by an oblique line; order of succession indicates the direction: E/F from Esbjerg to Forstæderne F/E the opposite direction and so forth.

The extent of the six migration streams and the net result hereof appear from table 7. The largest streams represent Esbjerg's external in- and out-migration, but the largest net stream is the out-migration from Esbjerg to Forstæderne. The average number of persons per household appears from table 8: there are relatively many families in the migrations from Esbjerg to Forstæderne and relatively few in the external in-migration to Esbjerg.

The relative age/sex distribution has been investigated, partly on the basis of 1-year age groups for Esbjerg's in- and out-migration (fig. 1) and that of Forstæderne (fig. 2), and partly on the basis of 5-year age groups for the six migration streams (fig. 3 - the absolute numbers appear from table 9). Furthermore, a measure has been used to show whether the age groups are over- or underrepresented in the migration streams (fig. 4).

This measure has been found in the following way: $\frac{a/m}{A/M}$ where M is the total number of migrants in the material, m is the number of migrants in the single migration stream and correspondingly, A and a is number of migrants in an age group of the total material and of the single migration stream respectively. Thus it is the age distribution of the total material that serves as reduction basis, and the measure shows whether the different age groups are over- or underrepresented in the single migration stream compared with the whole material. Table 5 shows the net migration distributed on the age groups.

It is not possible to use the relative distribution when treating the net migration on age groups as could be done for in- and out-migrations, because the net result comprises both positive and negative values. The measure used here shows what might be called the efficiency of the migrations. This measure of efficiency has been applied on each pair of the reversely directed migration streams (fig. 6) in this way: $\frac{N}{B}$, where N is

the net-migration, B is the gross migration and with plus or minus sign depending upon whether there is a migration gain or loss. Thus the measure indicates the result of the migrations in relation to the total activity and indirectly it shows the extent of the in-migration in relation to the out-migration. The measure has the advantage that it will lie in the interval from + 1.0 to - 1.0: if + 1, we deal exclusively with in-migration; if - 1, only out-migration; if zero, in- and out-migration are of the same size.

The age/sex structure appears from the figures, but a few characteristics should be mentioned:

When comparing the in- and out-migration of Forstæderne with that of Esbjerg the relative distributions show many common features but, one could say, with opposite signs. If one age group is represented with relatively more in-migrations than out-migrations in Forstæderne, the same age group, as far as Esbjerg is concerned, has a relatively higher representation among the out-migrants than among the in-migrants and vice versa. A characteristic feature is that the in-migration to Forstæderne from Esbjerg includes many children, especially of the age 5-14, and adults in their last twenties.

The net loss structure of Esbjerg resulting from the external migrations seems to indicate that part of the loss is due to a migration to other suburbs than those dealt with here.

Some of the absolute numbers of children among the migrants (figure 1 A and 2 A) have been used to illustrate the regional demand for institutions occasioned by migrations. As a matter of course a precise demand for institutions depend on for example the standards laid down by the authorities concerning average number of pupils per class. In the present case, a class average of e.g. 25 pupils implies that Esbjerg can do with 7 junior classes less (one per level) and that the demand for school facilities in Forstæderne will be correspondingly higher.

Finally, the socio-economic distribution of the migrants is discussed (fig. 7 and table 10-12), but only of the main persons from the viewpoint that their socio-economic status must be assumed to be most decisive for the migration.
